

духовне здоров'я». Отриманні результати дозволяють узагальнити дані у такі фактичні висновки.

- Більшість опитаних пов'язує поняття «здоров'я» із фізичним аспектом на емоційними проявами (психологічна складова).
- Число опитаних із розумінням комплексного підходу до здоров'я мізерне. якщо респондент приділяє увагу тілу, розумовому та культурному розвитку, то забуває про духовність і соціальний аспект, або навпаки. Є незначний відсоток тих, хто упускає одну складову здоров'я, але активно працює над іншими трьома.
- Надзвичайно великий вплив на формування культури ЗСЖ мають соціальні мережі та меседжері – 61% учасників у відповідь на запитання, – «Звідки ви берете інформацію про правильне харчування, правила заняття спортом, норми моралі та комунікації?» вибрали «соц. мережі та меседжері» одним із варіантів відповіді.

Хоч результати отриманні із міні-дослідження, проте, на нашу думку, вони демонструють загальну тенденцію в країні. Значна частина молодого населення не вважає доцільним турбуватися про духовну та психологічну складові здоров'я як другорядні, або неважливі. Першочерговим завданням стають модні тенденції у підтриманні красивої зовнішності. Дослідження показують, що такий підхід до проблеми здоров'язбереження не може бути повноцінним, отже не може дати гармонійного результату. Лише з рівномірним розподілом уваги та зусиль для розвитку усіх чотирьох складових здоров'я (фізичної, психологічної, духовної та соціальної) можна сподіватися досягти бажаного результату та підняти здоров'язбереження населення на достатній та хороший рівень.

Список використаних джерел

1. Іонова О.М. Здоров'язбереження особистості як психолого-педагогічна проблема / О.М. Іонова, Ю.С. Лук'янова. – [Електронний ресурс]: режим доступу http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/PPMB/texts/2009-01/09iomppp.pdf.
2. Новописьменний С.А. Здоров'язбережувальна компетентність школяра та шляхи її формування// Полтавський національний педагогічний університет імені в.г. Короленка «Молодий вчений» № 2.2 (54.2) лютий, 2018р.. – [Електронний ресурс]: режим доступу <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2018/2.2/6.pdf>
3. Опитування. Збереження і зміцнення здоров'я — невід'ємна складова національного майбутнього України. – [Електронний ресурс]: режим доступу <https://docs.google.com/forms/d/1eB-Tx8ChcVYumiwVwSPZnxyXbFQuCuV2RxmW0CL4Nmc/edit>

Проців Г.П., вчитель-методист, вчитель хімії, біології і екології,
Бережанська школа-гімназія ім. Богдана Лепкого,
Тернопільське відділення МАН України

ДОСЛІДЖЕННЯ ВІДПОВІДНОСТІ УЧНІВСЬКИХ СТОЛІВ ДО ЗРОСТУ УЧНІВ БЕРЕЖАНСЬКОЇ ШКОЛИ-ГІМНАЗІЇ ІМ. БОГДАНА ЛЕПКОГО

Анотація. У статті розглянуто питання про важливі аспекти гігієни учнів, вплив способу життя дитини на її здоров'я та фізичний розвиток. Важливо у навчальних закладах створити умови для здоров'язбереження, а свою діяльність провадити зважаючи на цей важливий аспект.

Ключові слова: *здоровий спосіб життя, фізичний розвиток дітей, постава, гігієна шкільних меблів.*

Найважливішим державним завданням сьогодення є забезпечення всебічного гармонійного розвитку дітей, їх правильного естетичного і фізичного виховання, що сприяє збереженню та зміцненню здоров'я, розвиває компетенції і серед них здоров'язберігаючі. У Цілях розвитку тисячоліття особливе місце приділено питанням здоров'я дітей та здоровому способу життя в цілому [4].

Організм людини знаходиться в тісному зв'язку з умовами його існування. Гігієна ставить своїм завданням знайти засоби для зменшення дії несприятливих чинників навколишнього середовища, що впливають на людину і, одночасно з цим ставить завдання використати і застосувати такі природні та штучні фактори, які можуть сприятливо діяти на організм, можуть збільшити його працездатність та підвищити опірність до захворювань і до інших шкідливих впливів, пише Ірина Даценко [2, с. 219-225]. Тому для здоров'язбереження учнів важливу роль відіграє гігієна шкільних меблів.

Перше ознайомлення учнів зі школою і своїм класним кабінетом починається з парти. Сучасну школу без парт уявити собі вкрай важко, хоча мало хто знає, що парта — це досить «молодий» винахід, що з'явився близько 120 років тому і вигадав її відомий російський гігієніст Федір Ерісман [7].

Оскільки школярі більшу частину дня проводять в школі, тому важливим чинником у формуванні постави відіграють шкільні меблі. Учнівські столи повинні відповідати зросту школярів.

Особливу увагу слід звертати на формування постави учнів. Відомо, що все частіше зустрічається у школярів порушення постави, такі як сколіоз, лордоз, кіфоз, а одним із факторів розвитку його є те, що шкільні меблі не відповідають зросту учнів, а при розсаджуванні учнів необхідно враховувати їх фізичні і фізіологічні особливості. У школярів дуже часто від неправильного сидіння за партою спостерігається викривлення хребта - сколіоз [3, с. 12].

Зотова Н.В. вважає, що найчастіше неправильна постава розвивається в дитинстві, і причини можуть бути різноманітними: незручні шкільні парти, сидячи за якими діти сутуляться; високий зріст, котрий змушує ніяковіти і сутулитися; брак упевненості в собі також змушує дітей утягувати голову в плечі; постійні зауваження щодо постави призводить до того що, дитина

починає соромитися постави і сутулиться ще більше; стреси і нервозність тримають м'язи у напруженні; недостатня активність.

У наш час випускаються спеціальні меблі (парти, секретери), призначені для учнів молодших, середніх та старших класів. Ці меблі зручні й відповідають гігієнічним вимогам [1, с. 21]. В майбутньому у школах будуть замінені парти, і особливо на такі де є регулювання їх висоти. Таким чином, грамотний вибір сучасних меблів дозволяє забезпечити школяреві фізіологічно правильну пряму посадку і здорову поставу.

Метою статті є представлення результатів дослідження відповідності зросту учнів 5-11 класів Бережанської школи-гімназії ім. Богдана Лепкого (далі – гімназії) до розмірів шкільних парт та столів. Відповідно меті складені завдання дослідження: зробити антропометричні виміри учнів гімназії; зробити заміри шкільних парт і встановити їх відповідність гігієні меблів; провести маркування учнівських столів; встановити потребу у заміні (корекції) шкільних меблів.

Фізичний розвиток кожної дитини і дитячої популяції в цілому визначається генетичними факторами, соціально-гігієнічними умовами життя і є показником якості медичного забезпечення системою охорони здоров'я. Відхилення у фізичному розвитку пов'язані з генетичними факторами, станом харчування, хронічними хворобами, руховою активністю, кліматом, місцем проживання та іншими впливами зовнішнього середовища [5].

За таблицею, яку склав В. В. Бунак середній шкільний вік починається у 8-12 років у хлопців та 8-11 років для дівчат. Підлітковий вік охоплює 13-16 років для хлопців та 12-15 років дівчата. Юнацький вік починається з 17-21 для юнаків та 16-20 років для дівчат. Так, як різниця фізичного розвитку між хлопцями і дівчатами появляється у середньому шкільному віці, тому необхідно знати їх відмінності. В середньому школярі закінчують навчання в школі в 16-18 років, тому необхідно згадати про юнацький вік.

Середній шкільний вік характеризується інтенсивним зростанням і збільшенням розмірів тіла. Річний приріст довжини тіла досягає 4-7 см головним чином за рахунок подовження ніг. Маса тіла додається щорічно на 3-6 кг. Найбільш інтенсивний темп зростання хлопчиків відбувається в 13-14 років, коли довжина тіла додається за рік на 7-9 см. А у дівчаток відбувається інтенсивне збільшення зростання в 11-12 років у середньому на 7 см.

У підлітковому віці швидко ростуть довгі трубчасті кістки верхніх і нижніх кінцівок, прискорюється ріст у висоту хребців. Хребетний стовп підлітка дуже рухливий. Надмірні м'язові навантаження, прискорюють процес закріплення, можуть уповільнювати зростання трубчастих кісток в довжину. У цьому віці швидкими темпами розвивається і м'язова система [6].

Характерним для середнього і старшого шкільного віку є загальна перебудова органів і систем, значна інтенсифікація росту і розвитку організму. Перебудова організму викликає збільшену загальну чутливість, змінюється динамічна рівновага між першою і другою сигнальними системами,

відбувається ослаблення вищого рівня вдиху, а також хвилинного об'єму дихання та життєвої ємності легень. Характерним є те, що статеві відмінності проявляються у специфіці обмінних процесів, у темпі росту й розвитку окремих систем і організму в цілому. Відзначається інтенсивний ріст міокарду і подальше наростання маси м'язів і м'язової сили. Рухи дітей стають чіткішими. Так, у віці 16 років у хлопчика маса серця удвічі більша, ніж у 10 років. Кровоносні судини розвиваються повільніше, ніж серце, і просвіт судин на одиницю маси серця зменшується. У підлітків пульс становить 78—80 на 1 хвилину, в той час як у новонародженого він дорівнює 135—140 на 1 хвилину. Тиск крові з віком збільшується і досягає 120/70 мм рт. ст. [2, с. 219-225].

У юнацькому віці майже закінчується процес окостеніння більшої частини скелета. Зростання трубчастих кісток в ширину посилюється, а в довжину сповільнюється. Інтенсивно розвивається грудна клітина, особливо в юнаків. Скелет здатний витримувати значні навантаження. Розвиток кісткового апарату супроводжується формуванням м'язів, сухожилів, зв'язок. М'язи розвиваються рівномірно і швидко, у зв'язку з чим збільшується м'язова маса і зростає сила. У цьому віці відзначається асиметрія в збільшенні сили м'язів правої і лівої половини тіла. Це передбачає цілеспрямований вплив (з великим ухилом на ліву сторону) з метою симетричного розвитку м'язів правої і лівої сторін тулуба. У цьому віці з'являються сприятливі можливості для виховання сили і витривалості м'язів.

У старшому шкільному віці в порівнянні з попередніми віковими групами спостерігається зниження приросту в розвитку кондиційних і координаційних здібностей [6].

На жаль, на сьогоднішній день більша частина школярів відстає у фізичному розвитку. Це в основному пов'язано з їхнім способом життя, адже вони ведуть малорухливий спосіб життя, проводячи більшу частину вільного часу біля комп'ютера. Також на фізичний розвиток впливає харчування, тому необхідно вживати корисну для здоров'я їжу. В 9-11 класах збільшується розумове навантаження, тому щоб підтримувати фізичний розвиток організму необхідно: раціонально харчуватися, спати не менше 8 годин на день, гуляти на свіжому повітрі, уникати виснаження.

На початок кожного навчального року спільно із слухачами секції «Біологія» Бережанської філії МАН проводимо антропометричні вимірювання учнів 5-11 класів і встановлюємо відповідність учнівських столів до зросту учнів Бережанської школи-гімназії ім. Богдана Лепкого. Для цього ми зробили маркування учнівських столів у всіх кабінетах гімназії. Маркування в гімназії були виконані відповідно до Таблиці 1 в жовтні 2015 року.

Відповідно до Таблиці 1 за столами групи А повинні сидіти учні зростом до 130 см.; столи групи Б призначені для учнів зростом від 131 до 144 см.; столи групи В призначені для учнів зростом від 145 до 159 см.; столи групи Г призначені для учнів зростом від 160 до 174 см.; столи групи Д призначені для учнів зростом вище 175 см.

Таблиця 1

Основні розміри учнівських столів

Група стола	Висота стола над підлогою (см)	Колір маркування
А	до 52	Жовтий
Б	52-58	Червоний
В	58-64	Голубий
Г	64-70	Зелений
Д	70-76	Білий

Для того, щоб дізнатися до якої групи належить учень можна використовувати емпіричну формулу Н. Карташихіна: порядковий номер букви дорівнює (зріст учня, см – 100)/15. Наприклад: для учня зростом 150 см, порядковий номер – 3 ((150 – 100)/15). Отже, нормативною для учня зростом 150 см є партя групи В.

Вимірювання учнівських столів проводилося вимірювальною паличкою як показано на світлині 1.

Провівши дослідження учнівських столів у гімназії ми встановили, що до групи А відноситься – 0 парт, до групи Б відноситься – 0 парт, до групи В відноситься – 5 парт, до групи Г відноситься – 47 парт, до групи Д відноситься – 111 парт, що відповідно становить 0%, 0%, 3,07%, 28,83% і 68,1%.

Рис. 1. Вимірювання розмірів учнівських столів вимірювальною паличкою

Дослідивши зріст учнів гімназії ми встановили, що до групи А відносяться – 2 учнів; до групи Б відносяться – 22 учнів; до групи В відносяться – 69 учнів; до групи Г відносяться – 65 учнів; до групи Д відносяться – 13 учнів. За цим дослідженням ми з'ясували, що для забезпеченості гігієни учнів гімназії необхідні: 1 партя – групи А; 11 парт – групи Б; 35 парт – групи В; 33 парти – групи Г; 7 парт – групи Д. Я встановила, що в гімназії бракує: 1 парти – групи А; 11 парт – групи Б; 30 парт – групи В. Але при цьому виявилось, що 14 парт – групи Г і 104 парти – групи Д не відповідають зросту учнів.

В приміщенні гімназії є 18 кабінетів, із них 14 є класними приміщеннями, а решта – профільними. В хіміко-біологічному кабінеті проводяться уроки для учнів 6-11 класів, в інформатичному – для учнів 1-11 класів, в фізичному - для учнів 7-11 класів, в кабінеті ДПЮ - для учні 10-11 класів.

Важливим елементом основ здоров'язбереження учнів в гімназії є самоконтроль за змінами їх росту та відповідністю розмірів меблів, а саме парт, які відповідають гігієнічним вимогам.

Висновки та перспективи дослідження. Виконавши дослідження по відповідності учнівських столів у Бережанській школі-гімназії ім. Богдана Лепкого до зросту гімназистів ми дійшли таких висновків:

- 1). За допомогою вимірювальної палички здійснено вимірювання учнівських столів і встановлено, що учнівські столи, які наявні в гімназії відповідають гігієнічним нормам.
- 2). Проведене маркування учнівських столів показало, що в гімназії присутні парти групи В, Г, і Д.
- 3). За результатами маркування учнівських столів ми дійшли висновку, що для забезпечення гігієни меблів для учнів гімназії необхідно: одна парта групи А, 11 парт - групи Г, 30 парт – групи В.
- 4). Ми виявили учнівські столи у кількості 118, які не відповідають зросту учнів, які на даний час навчаються в гімназії, а саме: 14 парт групи – Г і 104 парти – групи Д.

Отже, більша частина учнівських столів, які наявні в гімназії не відповідають зросту наявних учнів, тому є потреба у їх заміні (або корекції). Якщо б усі учнівські парти були із механічним регулюванням, то можна було б уникнути їх невідповідності зросту упродовж усього навчання учнів.

Фізичний розвиток кожної дитини визначається генетичними факторами, соціально-гігієнічними умовами життя і є показником якості медичного забезпечення системою охорони здоров'я. Грамотний вибір шкільних меблів дозволяє забезпечити школяреві фізіологічно правильну пряму посадку і здорову поставу, що покращує та зміцнює стан його здоров'я.

Список використаних джерел

1. Білик Е. В. Валеологія: Довідник школяра. – Донецьк: ТОВ ВКФ «БАО», 2005. - 511с.
2. Даценко І. І. Гігієна і екологія людини: Навчальний посібник. – Львів, Афіша, 2000. – 248 с.
3. Зотова Н. В. Дівчаче дозвілля на всі 100%. – Харків, Школа, 2013. - 368 с.
4. <http://www.un.org.ua/ua/tsili-rozvytku-tysiacholittia/tsili-staloho-rozvytku>.
5. http://epidruchniki.com/content/365_51_Zakonomirnosti_ta_sychasni_tendencii_fizichnogo_rozvitky_di_tei_riznogo_viky.html.
6. http://mamovediya.com.ua/1302_fizichniy-rozvitok-ditey-seredn-ogo-ta-starshogo-shkil-nogo-vikou.html.
7. <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D0%B0%D1%80%D1%82%D0%B0>

Розновська Н.Є., старший вчитель,
Тернопільський навчально-виховний комплекс
«Загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів-
економічний ліцей №9 імені Іванни Блажкевич»